

AI v knihovnické praxi

Praktický průvodce pro neprofesionální knihovníky

Městská knihovna Jihlava, Útvar regionálních služeb

MÉNĚ TEORIE. VÍCE UŽITKU.

AI může pomoci s texty, nápady, akcemi, programy pro děti i každodenní komunikací.

Pozvánky • akce • děti • texty • inspirace • komunikace

Jak s příručkou pracovat

Tento materiál je určen především pro malé a obecní knihovny. Není potřeba žádná technická znalost. Jednotlivé příklady můžete jednoduše zkopírovat do nástroje s umělou inteligencí, například do ChatGPT, a upravit podle své situace.

Nejllepší je začít malým úkolem, který skutečně řešíte: pozvánkou, příspěvkem na Facebook, programem akce nebo kvízem pro děti.

Co v příručce najdete

- co od AI čekat a kde má své limity
- praktické využití v malé knihovně
- jednoduchý návod, jak formulovat zadání
- hotové příklady, které můžete kopírovat
- bezpečné používání a ověřování informací
- jednostránkový tahák na závěr

PAMATUJTE

AI je pomocník, ne náhrada knihovníka. Výsledek vždy přizpůsobte své knihovně, čtenářům a vlastnímu úsudku.

1. Co je umělá inteligence?

Zjednodušeně řečeno jde o technologie, které dokážou pracovat s textem, obrázky, zvukem a dalšími informacemi a vytvářet nové výstupy. Pro běžnou knihovnickou praxi je nejzajímavější generativní AI, se kterou můžeme komunikovat běžným jazykem.

Může například:

- napsat nebo upravit text
- navrhnout nápady
- připravit program akce
- vytvořit kvíz nebo soutěž
- shrnovat texty
- vysvětlit složité téma jednoduše
- připravit návrh příspěvku na sociální síť

POZOR

AI není neomylný odborník. Může vytvořit odpověď, která zní velmi přesvědčivě, ale není správná.

2. Kde může AI v knihovně ušetřit čas?

Největší přínos bývá tam, kde potřebujete něco napsat, přeformulovat, vymyslet nebo připravit první návrh.

Texty a komunikace

- pozvánky na akce
- texty na web
- příspěvky na Facebook
- e-maily
- opravy pravopisu a stylu
- zkrácení nebo přeformulování textu

Akce a programy

- názvy akcí
- témata besed
- programy literárních večerů
- čtenářské výzvy
- soutěže a kvízy
- aktivity pro seniory

3. Děti, čtenáři a knihovní programy

AI může být užitečná při přípravě programů pro děti i dospělé. Návrh můžete postupně upravovat podle věku, délky programu nebo vybavení, které máte v knihovně.

Může pomoci s:

- kvízy a hádanky
- pracovní listy
- literární hry
- otázky ke knihám
- programy čtenářských klubů
- tvořivé aktivity
- náměty na besedy a tematická setkání

VYZKOUŠEJTE

Vytvoř 10 jednoduchých otázek pro děti ve věku 8–10 let na téma české pohádky. Ke každé otázce přidej správnou odpověď.

Potom můžete pokračovat:

- Udělej otázky trochu těžší.
- Přidej dalších pět otázek.
- Přeměň kvíz na soutěž pro dvě družstva.
- Navrhni hodinový program, ve kterém kvíz využijeme.

Čtenářská inspirace

Můžete si nechat navrhnout témata čtenářských klubů, otázky k diskusi nebo čtenářské výzvy. U konkrétních knih a bibliografických údajů ale vždy ověřujte, zda jsou informace skutečně správné.

4. Jak se AI správně ptát?

Nemusíte znát žádné speciální příkazy. Stačí popsat úkol běžnou češtinou. Pomáhá uvést čtyři věci:

01 CO CHCI

„Napiš pozvánku na besedu.“

02 PRO KOHO

„Pro dospělé čtenáře a seniory.“

03 KONTEXT

„Beseda se koná v malé obecní knihovně 15. října v 17 hodin.“

04 JAK MÁ VÝSLEDEK VYPADAT

„Text má být přátelský, krátký a vhodný na Facebook.“

HOTOVÉ ZADÁNÍ

Napiš krátkou a přátelskou pozvánku na Facebook na besedu o cestování pro dospělé čtenáře. Beseda se koná v obecní knihovně 15. října v 17 hodin. Text maximálně 600 znaků.

Když se první výsledek nepovede

- Zkrať text.
- Napiš to přirozeněji.
- Přizpůsob text seniorům.
- Dej mi tři různé varianty.
- Zachovej informace, ale změň tón na přátelštější.

5. Hotová zadání pro každodenní praxi

Tyto šablony můžete přímo použít a pouze doplnit vlastní údaje.

POZVÁNKA

Napiš krátkou a přívětivou pozvánku na [název akce]. Akce se koná [datum] v [čas] v [místo]. Je určena pro [cílová skupina]. Text bude zveřejněn [web / Facebook / plakát].

FACEBOOK

Z následujícího textu vytvoř krátký příspěvek na Facebook. Použij přátelský tón a maximálně tři emoji: [vložit text].

AKCE PRO DĚTI

Navrhni hodinový program pro děti ve věku [věk] na téma [téma]. Program má obsahovat krátké povídání, jednu soutěž a jednu tvořivou aktivitu. Využijeme pouze běžné pomůcky, které máme v knihovně.

KDYŽ NEVÍM, CO USPOŘÁDAT

Navrhni 15 nenáročných akcí pro malou obecní knihovnu. Akce mají být vhodné pro [dospělé / seniory / děti / rodiny] a mají vyžadovat minimální rozpočet.

ÚPRAVA TEXTU

Uprav následující text tak, aby byl kratší, srozumitelnější a přívětivější. Zachovej všechny důležité informace: [vložit text].

INSPIRACE

Jsi zkušený knihovník v malé obecní knihovně. Navrhni 10 způsobů, jak můžeme během roku oslovit nové čtenáře. U každého návrhu uveď, co k němu potřebujeme.

6. Bezpečně a s rozmyslem

Při používání AI je stejně důležité chránit čtenáře a knihovnu jako využít její výhody.

CO DO AI BEZ ROZMYSLU NEVKLÁDAT

Jména a kontaktní údaje čtenářů, telefonní čísla, e-mailové adresy, seznamy dlužníků, informace o výpůjčkách konkrétních čtenářů, citlivé osobní informace, hesla a další údaje, které nemají být veřejně sdíleny.

Pokud například potřebujete upravit e-mail konkrétnímu čtenáři, osobní údaje předem odstraňte. Místo jména použijte například „čtenářka“ nebo „čtenář“.

Co vždy ověřovat

- jména a data
- historická fakta
- citace
- názvy knih a autory
- bibliografické údaje
- statistiky
- aktuální informace a pravidla

JEDNODUCHÉ PRAVIDLO

Čím důležitější informace, tím důkladněji ji ověřuji. AI může být skvělý pomocník při návrhu, ale neměla by být jediným zdrojem ověřených údajů.

7. AI jako kolega, kterému zadáváme práci

Představte si AI jako pomocníka, kterému řeknete, co potřebujete. Když je výsledek příliš dlouhý, obecný nebo nepřirozený, zadání upravíte. Vy stále rozhodujete, co použijete.

„Pomoz mi s tímto úkolem. Pokud ti něco důležitého chybí, nejprve se mě zeptej.“

8. Jednostránkový tahák

Deset vět, které můžete AI říct

- Napiš mi...
- Navrhni mi...
- Vymysli mi...
- Uprav tento text...
- Zkrať tento text...
- Vysvětli mi to jednoduše...
- Přepiš to přátelštěji...
- Dej mi tři různé varianty...
- Navrhni ještě další možnosti...
- Ptej se mě na doplňující otázky, pokud ti něco chybí.

Vzorec pro dobré zadání

CO + PRO KOHO + KONTEXT + JAK

Co chci? Pro koho? Jaká je situace? Jak má výsledek vypadat?

Pět pravidel

- Nebojte se zeptat – když výsledek není dobrý, řekněte AI, co změnit.
- Budte konkrétní – čím lépe popíšete úkol, tím užitečnější bývá výsledek.
- Nechte si poradit, ale rozhodujte sami.
- Důležité informace ověřujte.
- Chraňte osobní údaje svých čtenářů.

ZAČNĚTE MALÝM KROKEM

Příště, až budete půl hodiny přemýšlet nad pozvánkou, zkuste místo toho napsat AI: „Pomoz mi vytvořit pozvánku na naši knihovní akci. Tady jsou informace...“

AI nemusí práci udělat za nás. Stačí, když nám pomůže začít, ušetřit čas a podívat se na naši práci z jiného úhlu.